

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

تأثیر گذاری فساد بر رشد اقتصادی با رویکرد اقتصاد مقاومتی

سیدنظام الدین مکیان، دانشیار گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد، حسابداری و مدیریت دانشگاه یزد

مهوش مرادی، دانشجوی دکترای اقتصاد، دانشگاه شهید چمران اهواز، نویسنده مسئول:

moradi.mahvash67@gmail.com

مریم قائمی دره، کارشناس ارشد اقتصاد، دانشگاه یزد

چکیده

رشد اقتصادی به عنوان یکی از الزامات اقتصاد مقاومتی تابع عوامل متفاوتی می‌باشد. در این میان فساد اقتصادی نسبت به سایرین از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. به گونه‌ای که پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، اصلاح نظام اداری همواره به عنوان یک اصل و ضرورت غیرقابل انکار مورد بحث و تاکید بوده و در نهایت منجر به صدور فرمان تاریخی مقام معظم رهبری برای مبارزه با فساد اداری و اقتصادی گردید^{۳۳}. چرا که فساد اقتصادی به عنوان یکی از موانع دسترسی به توسعه و رشد اقتصادی مقوله‌ای است که گریبان گیر بسیاری از کشورها است و فساد با نابودی نهادهای مالی، در فرآیند رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه نقش بسزایی ایفا می‌کند. فساد سبب افزایش ریسک پروژه‌های سرمایه گذاری، تحریف تحلیل‌ها و سیاست گذاری‌های کلان و در نتیجه ناکارآمدی سیاست‌های دولت می‌شود که منجر به عدم تحقق اهداف توسعه اقتصادی شده و در نهایت فعالیت‌های اقتصادی را از مولد بودن به سمت رانت‌ها و فعالیت‌های زیرزمینی سوق می‌دهد. بنابراین با توجه به نقش این مهم در توسعه جوامع، در این پژوهش بر آن هستیم تا به تبیین رابطه میان رشد اقتصادی و فساد در ایران با استفاده از مدل ARDL در طول دوره ۱۳۸۹-۱۳۵۹ پردازیم. نتایج این مطالعه نشان از آن دارد که فساد اثر منفی و معناداری بر رشد اقتصادی در دوره مورد مطالعه دارد. بنابراین، ارائه راهکارهایی در جهت کاهش فساد لازمه تحقق رشد اقتصادی و اهداف اقتصاد مقاومتی می‌باشد.

کلید واژه: اقتصاد مقاومتی، فساد، رشد، ایران، ARDL

^{۳۳} فرازهایی از بیانات مقام معظم رهبری: "به مسئولان بارها گفته‌ام، تاکید هم کرده‌ام، باز هم می‌گویم و پای این مطلب ایستاده‌ام، باید با فساد در دستگاه‌های دولتی و دیگر دستگاه‌های حکومتی مبارزه شود، متعهد این مبارزه خود مسئولان قوای مختلف هستند" قسمتی از بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اقشار مختلف مردم به مناسبت نیمه شعبان ۱۳۸۱/۷/۳۰.

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها"

دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

مقدمه

واژه اقتصاد مقاومتی نخستین بار توسط مقام معظم رهبری بیان گردید. ایشان در تعریف اقتصاد مقاومتی چنین می‌گویند؛ "اقتصاد مقاومتی معنایش این است که ما یک اقتصادی داشته باشیم که هم روند رو به رشد اقتصادی در کشور محفوظ بماند، هم آسیب‌پذیری‌اش کاهش پیدا کند، یعنی وضع اقتصادی کشور و نظام اقتصادی طوری باشد که در برابر ترفندهای دشمنان که همیشگی و به شکل‌های گوناگون خواهد بود کمتر آسیب ببیند و اختلال پیدا کند (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار رئیس جمهوری و اعضای هیئت دولت، ۱۳۹۱/۶/۲)". بنابراین با توجه به اظهارات رهبر انقلاب سیاست‌های اقتصاد باید سیاست‌های اقتصاد مقاومتی باشد که در این میان رشد و توسعه اقتصادی یکی از مؤلفه‌های مهم در به تحقق رساندن اقتصاد مقاومتی است.

فساد به عنوان یکی از بزرگترین موانع توسعه‌یافتگی پدیده‌ای تاریخی، بزرگ، تأثیرگذار و کانون اندیشه‌ورزی و سیاست‌گذاری است (فاضلی، ۱۳۸۸). امروزه فساد اداری و مالی به یک معضل جهانی تبدیل شده است، دولت‌ها آگاهند که فساد باعث آسیب‌های بسیاری می‌شود و هیچ حد و مرزی هم نمی‌شناسد، همان‌طور که نتایج و پیامدهای آن نیز بنا بر نوع سازمان سیاسی و اقتصادی و سطح توسعه‌یافتگی، گوناگون است. این پدیده در دنیای امروز و به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه، به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل در سر راه پیشرفت جامعه، مطرح شده است و صدمات جبران‌ناپذیری را بر سرعت حرکت چرخ توسعه جامعه ایجاد می‌کند. سطح بالای فساد مالی می‌تواند باعث ناکارآمدی سیاست‌های دولتی شود. تحقیق‌های موجود نشان می‌دهد که فساد باعث کاهش سرمایه‌گذاری و در نتیجه کاهش رشد اقتصادی خواهد شد. فساد مالی فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و اقتصادی را از شکل مولد آن به سوی رانت‌ها و فعالیت‌های زیرزمینی سوق می‌دهد. نیز باعث پرورش سازمان‌های وحشتناکی مانند مافیا می‌شود. فساد گسترده و فراگیر یکی از نشانه‌های ضعف حاکمیت است و عملکرد ضعیف حاکمیت می‌تواند روند رشد و توسعه اقتصادی را رو به تحلیل برد (محنت‌فر، ۱۳۸۷). نتیجه بخش بودن سیاست‌ها در جهت استقلال اقتصادی مستلزم آن است که فساد اقتصادی ریشه‌کن شده یا به حداقل خود برسد (میرمعزی، ۱۳۹۱). رهبر جمهوری اسلامی ایران در رابطه با اهمیت پرداختن به فساد بیان می‌کند: "واقعاً نمی‌شود ما کار اقتصادی درست و قوی بکنیم اما با مفاسد اقتصادی مبارزه نکنیم، این واقعاً نشدنی است. همان چند سال پیش هم که من راجع به این قضیه بحث کردم و مطالبی را به مسئولین کشور گفتم، به همین نکته توجه داشتم که تصور نشود ما می‌توانیم سرمایه‌گذاری مردمی و کار سالم مردمی داشته باشیم بدون مبارزه با فساد اقتصادی و تصور نشود که مبارزه با مفاسد اقتصادی باعث می‌شود که ما مشارکت مردم و سرمایه‌گذاری مردم را کم داشته باشیم (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار رئیس جمهوری و اعضای هیئت دولت، ۱۳۹۱/۶/۲)".

"مسئله‌ی مبارزه با فساد اقتصادی هم خیلی مهم است؛ البته متأسفانه همیشه این جور است که مفسد اقتصادی در مرکز دولتی جاپا پیدا می‌کند؛ یعنی یک کسی را پیدا می‌کند که به او کمک کند، به او پاس دهد تا او آبخار بزند؛ تا کسی در

بهاش ملی اقتصاد مقاومتی "حالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

داخل حصار نباشد که به آن متجاوز کمک کند، آن متجاوز نمی تواند فساد اقتصادی بکند؛ بنابراین مسئولین دولتی موظف هستند نسبت به بروز و نفوذ فساد اقتصادی در دستگاه های دولتی به شدت حساس باشند. اگر یک جا احساس کردید و دیدید در دستگاه های دولتی شائبه فساد وجود دارد، نباید هیچ ملاحظه بکنید، اگر ملاحظه کردید، این مسئله خیلی سریع گسترش پیدا می کند چون به شدت واگیردار است. بیماری فساد اقتصادی جزو آن بیماری های واگیردار بسیار شدید و سریع است؛ بنابراین باید حتما به این مسئله توجه کرد (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار فعالان و برگزیدگان بخش های اقتصادی، ۱۳۹۰/۵/۲۶)."

بنابراین در این پژوهش سعی شده است تا علاوه بر واکاوی مسئله فساد و ارائه راهکارهایی در جهت مبارزه با این پدیده، رابطه میان فساد و رشد اقتصادی با استفاده از آزمون های اقتصاد سنجی مورد تحلیل قرار گیرد. بعد از ارائه این مقدمه، مطالعات پیشین در حوزه فساد و رشد اقتصادی معرفی می شود. در بخش سوم فساد و علل ایجاد آن معرفی می گردد. در بخش چهارم مدل تحقیق و نتایج اقتصاد سنجی مطرح می شود. در بخش پنجم و ششم راهکارهایی برای مبارزه با فساد و تحقق الگوهای اقتصاد مقاومتی ارائه می شود. در نهایت بخش هفتم به جمع بندی اختصاص دارد.

مطالعات پیشین

بیشتر مطالعات تئوریک و تجربی صورت گرفته پیرامون فساد، نشان از آن دارند که فساد اثری ویرانگر بر توسعه و رشد اقتصادی دارد. برای نمونه میردال^{۳۴} (۱۹۸۹)، مارو^{۳۵} (۱۹۹۵) و تانزی و داوودی^{۳۶} (۱۹۹۷) نشان داده اند که فساد به رشد اقتصادی آسیب می رساند و یادآور شده اند که فساد هدف های دولت و چندوچون هزینه های دولتی را دگرگون می کند و روند تخصیص منابع را به سوی می برد که به زیان هنگفت جامعه می انجامد. اکنون در زیر به نمونه ای چند از مطالعات انجام شده در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه اشاره می شود.

مورفی و همکاران^{۳۷} (۱۹۹۱) در مقاله مشهور خود به هدایت غیربهبینه استعدادهای جامعه تحت شرایطی که نهادها از کیفیت نازل برخوردارند می پردازند و نشان می دهند که فساد به اشکالی چون رانت جویی، برای رشد اقتصادی به شدت زیان بار است. زیرا انگیزه نخبگان جامعه را برای ابداع و نوآوری کاهش داده و با هدایت آن ها به سوی فعالیت های رانت جویانه و توزیعی، جامعه را از ظرفیت های خود محروم می کند.

مارو (۱۹۹۵) با استفاده از شاخص فساد ارائه شده توسط موسسه ی تجارت بین المللی و با در نظر گرفتن اطلاعات هفتاد کشور جهان در دهه ی ۱۹۸۰، تاثیر فساد بر روی رشد اقتصادی را مورد بررسی قرار داده است. نتایج نشان داد که

^{۳۴} Myrdal

^{۳۵} Mauro

^{۳۶} Tanzi and Davoodi

^{۳۷} Murphy, Shleifer and Vishny

هبایش ملی اقتصاد و معاموتی "جالشما، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

کاهش ۲ واحدی در سطح شاخص فساد می‌تواند باعث افزایش ۴ درصدی در سطح سرمایه‌گذاری و افزایش رشد سالیانه نسبت سرمایه‌گذاری به تولید ناخالص داخلی بین ۰/۲ تا ۰/۵ درصد شود.

ادس و دی تلا^{۳۸} (۱۹۹۶) در مقاله‌ای با عنوان "علل و پیامدهای فساد: مروری بر دستاوردهای تجربی" به بررسی تجربی کشورها در مورد دلایل و نتایج فساد پرداخته‌اند. این مطالعه قصد داشته است میزان حمایت اطلاعات آماری جدید را از مطالعات تجربی پیشین آزمون نماید و در نهایت به این نتیجه می‌رسد که فساد نه تنها باعث کاهش رقابت در بازار تولیدات و عدم استقلال قضایی می‌شود، بلکه اثر معکوسی نیز بر رشد اقتصادی به همراه خواهد داشت.

تانزی و داوودی (۲۰۰۰) براساس اطلاعات ۶۸ کشور در فاصله‌ی زمانی سال‌های ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۳ و همچنین اطلاعات ۴۲ تا ۹۵ کشور در فاصله‌ی زمانی ۱۹۸۵ تا ۱۹۹۵ به بررسی فساد در این نمونه پرداخته‌اند. آن‌ها در قالب گزارش صندوق بین‌المللی پول به بیان ارتباط بین فساد اقتصادی، سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی با به‌کارگیری شاخص فساد بر گرفته شده از سازمان بین‌المللی شفافیت پرداخته‌اند. نتیجه‌ی مطالعه مبین این موضوع است که سطوح بالاتر فساد در کشورها می‌تواند از طریق چهار کانال سطح سرمایه‌گذاری بخش عمومی، درآمدهای دولت، مخارج نگهداری و حفظ وضعیت موجود (هزینه‌های جاری) و کیفیت خدمات بخش عمومی تاثیرگذار شود. با استناد به نتایج به دست آمده، اثبات می‌شود که سطح فساد از طریق کانال‌های مذکور بر رشد اقتصادی آثار منفی بر جای گذاشته است.

سالین^{۳۹} (۲۰۱۱) با استفاده از داده‌های ترکیبی کشورها در دوره‌ی زمانی ۱۹۸۴-۲۰۰۷ به بررسی روابط بین فساد اقتصادی، کارایی سرمایه‌گذاری، تغییر در نرخ پس‌انداز و نهایتاً رشد اقتصادی می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد که فساد دارای ارتباط معنی‌دار آماری و با تاثیرات مستقیم و منفی بر کارایی انتخاب‌های سرمایه‌گذاری بوده و یک واحد کاهش در میزان فساد می‌تواند باعث افزایش چهار درصدی در سطح سرمایه‌گذاری شود. رابطه‌ی فساد اقتصادی و نرخ پس‌انداز نیز از دو بعد نرخ خالص پس‌انداز داخلی و ملی مورد بررسی قرار گرفته است. که در مورد پس‌انداز ملی رابطه‌ی بین فساد و پس‌انداز منفی و معنی‌دار است و رابطه‌ی بین فساد اقتصادی و رشد از طریق تاثیر بر سطح سرمایه‌گذاری منفی است.

در میان مطالعات صورت گرفته در ایران می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

محمودی (۱۳۸۲) در مقاله‌ای تحت عنوان "فساد اقتصادی و توسعه" به بررسی آثار فساد بر فرآیند توسعه اقتصادی کشور پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که فساد به کاهش سرمایه‌گذاری و در نتیجه کاهش رشد اقتصادی خواهد انجامید. فساد مالی می‌تواند سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های اقتصادی را از شکل مولد بودن درآورد و به سوی رانت‌ها و فعالیت‌های زیرمیزی بکشاند. همچنین، فساد باعث سربرآوردن سازمان‌های خطرناک مافیایی و ناتوانی دولت شود که کارکرد نابسند دولت موجب کندی روند رشد و توسعه می‌گردد.

Ades and Di Tella^{۳۸}
Swaleheen^{۳۹}

هبایش ملی اقتصاد و معاومتی "جالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

علی زاده و فانی (۱۳۸۶) در بررسی تاثیر فساد اداری بر توسعه انسانی جوامع به تحلیل اطلاعات ۸۶ کشور که از طریق نمونه گیری تصادفی نظام مند برگزیده شده اند پرداخته اند و چنین نتیجه گرفته اند که فساد تاثیر معناداری بر کاهش توسعه انسانی دارد و با اجزای آن به ویژه در کشورهای در حال توسعه ارتباط منفی دارد. محققین منشور اخلاقیات سازمانی را به عنوان یکی از راهکارهای عمده برای کاهش فساد اداری، به ویژه در جوامعی که دارای نظام های ارزشی و اعتقادی فراگیر می باشند، معرفی می کنند.

صباحی و ملک الساداتی (۱۳۸۸) به بررسی تأثیر کنترل فساد مالی بر رشد اقتصادی در سه گروه از کشورهای مختلف جهان با وجه تمایز درآمد سرانه، در دوره زمانی ۲۰۰۶-۱۹۹۶ پرداخته اند. آن ها با استفاده از شاخص کنترل فساد تهیه شده توسط مؤسسه بانک جهانی، تأثیر فساد مالی را بر رشد اقتصادی در سه گروه کشورهای پردرآمد، کشورهای با درآمد متوسط و کشورهای کم درآمد، در قالب یک مدل اقتصادسنجی و با بهره گیری از تکنیک داده های تابلویی بررسی نموده اند. نتایج حاصل از این مطالعه نشان می دهد که کنترل فساد بر رشد اقتصادی کشورهای با درآمد متوسط و بالا تأثیر مثبت دارد. از سوی دیگر کنترل پدیده فساد در کشورهای با درآمد پائین اثر منفی بر رشد اقتصادی برجای خواهد گذاشت، که این نتیجه متفاوت را می توان به تمایز فضای کسب و کار در این گروه از کشورها نسبت داد.

سامتی و همکاران (۱۳۹۱) به شبیه سازی فساد بر رشد اقتصادی در ایران پرداخته اند. نتایج تحلیل نظری این مطالعه نشان داده که میزان مصرف، ستاده و رشد در وضعیت یکنواخت در دولت خیرخواه به مراتب بالاتر از دولت رانت جو است. شبیه سازی مدل رشد اقتصاد ایران در قالب مطالعه تجربی با در نظر گرفتن طیف مقداری از میزان ناکارآمدی دولت نشان داد که نرخ رشد اقتصاد در یک انتقال پویا از دولت رانت جو به دولت خیرخواه بین ۱/۲ تا ۲/۶ درصد افزایش می یابد.

فساد و علل ایجاد آن

پیش از بررسی رابطه میان رشد اقتصادی و فساد، لازم است تعریفی از این پدیده به دست داده شود. بانک جهانی تعریفی ساده و پذیرفتنی از فساد دارد. از دیدگاه بانک جهانی فساد عبارت است از بهره گیری از امکانات دولتی برای رسیدن به منافع شخصی. همچنین موسسه بین المللی شفافیت^{۴۰}، فساد را هر نوع سوء استفاده از قدرت و اختیارات واگذار شده به کارگزاران دولتی برای منافع شخصی در جهت افزایش قدرت، ثروت و کسب منفعت شخصی تعریف می کند. در واقع در بسیاری از کشورها فرآیند فساد در راستای تامین مالی فعالیت حزب های سیاسی صورت می گیرد (تانزی^{۴۱}، ۱۹۹۸). البته از این تعریف نباید چنین برداشت شود که فساد در فعالیت های بخش خصوصی وجود ندارد، به ویژه در سازمان ها و بنگاه های بزرگ اقتصادی. بنابراین بهترین راهکار برای جلوگیری از فساد این است که دستگاه های دولتی در آیین و روش های کاری خود بازنگری کنند و بدین سان زمینه های مساعد برای فساد را از بین ببرند.

همایش ملی اقتصاد معاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

اقتصاد ایران مانند برخی مسائل اجتماعی، پیچیدگی فراوان دارد و نمی‌توان به راحتی به شناسایی نارسایی‌ها و عوامل اصلی آن پرداخت. به عبارتی ساختارهای اقتصاد ما به گونه‌ای است که نارسایی ایجاد می‌کند و زمینه تخلف را فراهم می‌سازد. علل و عوامل متعددی به طور مستقیم یا غیر مستقیم بر پیدایش و شیوع فساد تأثیرگذار است که در زیر به اهم آنها اشاره خواهد شد:

عدم شفافیت در نظام بودجه بندی

از مواردی که اصل پاسخ‌گویی و شفافیت باید در آن نمود عینی داشته باشد، نظام بودجه‌بندی است. دولت در ایجاد سازوکار لازم جهت تخصیص بهینه بودجه وظیفه خطیری به عهده دارد و در واقع می‌توان درجه اقتدار حاکمیت دولت را به نوعی در نظام بودجه‌بندی آن مشاهده کرد. برخی از کشورهای در حال توسعه از جمله کشور ما درگیر ساختار بودجه - ای غیر توسعه‌ای و غیرشفاف هستند. لذا فقدان انضباط مالی و نهادینه نبودن اصل پاسخگویی در نظام بودجه‌ریزی سبب اتلاف منابع، کاهش کارایی و فساد مالی می‌شود و از توان دولت برای هدایت صحیح منابع می‌کاهد.

فقدان نظام تأمین اجتماعی

تأمین اجتماعی هم زمینه و ابزار اصلی توسعه و هم هدف آن است. فقدان و یا نارسایی یک چتر حمایتی برای اقشار آسیب‌پذیر جامعه زمینه پیدایش فساد در ابعاد مختلف را فراهم می‌کند. دولت ایران با وجود این که در قانون اساسی به عنوان یک دولت رفاه دیده شده است، کمتر توانسته است در حوزه رفاه اجتماعی کارنامه موفقی ارائه دهد. حرکت‌هایی که اخیراً در این خصوص در جهت استقرار یک نظام جامع تأمین اجتماعی انجام گرفته است نیز یک حرکت ناقص و انحرافی است.

قلت نیروهای کارآمد و متخصص در بخش دولتی

یکی از علل ناکارایی ساختار اداری کشورهای توسعه نیافته، وجود نیروهایی با تحصیلات و توانایی پایین است. برای مثال در حال حاضر در ایران فقط ۲۱ درصد افراد تحصیل کرده در بخش صنعت و ۴۷ درصد افراد بالای دیپلم در بخش کشاورزی مشغول هستند. این امر بیانگر وضعیت کمی حضور افراد تحصیل کرده در بخش دولتی است، کما اینکه این افراد از نظر کیفی نیز در مقایسه با هموعان خود در بخش خصوصی در سطح پایین‌تری قرار دارند. بدیهی است هر چه حضور افراد متخصص، تحصیل کرده و صاحب حرفه در ساختار اداری بیشتر باشد امکان تحول اداری از وضعیت سنتی به مدرن بیشتر می‌شود، در غیر اینصورت در فضای سنتی و ناکارآمد و غیرشفاف اداری زمینه‌های بروز فساد بیشتر خواهد بود.

همایش ملی اقتصاد معاومتی "حالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

امنیت سرمایه

در کشورمان باید به بحث امنیت سرمایه توجه ویژه شود. حضور برخی نهادهای دولتی برخوردار از اطلاعات و انحصارات دولتی یا توانایی اعطایی ویژه در فعالیت‌های اقتصادی، یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد فضای غیررقابتی و ناسالم است که سرمایه‌گذاران را ناامید و فراری می‌کند. کشورهای که با پدیده فرار سرمایه روبرو می‌شوند، مفسد اقتصادی زیادی گریبان‌گیر اقتصادشان خواهد شد. پیامدهای منفی این فساد بسیار عمیق‌تر و تهدیدکننده‌تر از رشوه‌خواری در ادارات دولتی است، زیرا فساد به کاهش سرمایه‌گذاری و حتی فرار سرمایه منجر می‌شود.

اجرای قانون ضعیف برای حقوق مالکیت و حاکمیت قانون

اجرای قانونی ضعیف و نظم مرتبط با مالکیت کسب و کارها فساد را تشویق می‌کند. احتمال وقوع فساد مالی نیز با بیش بزرگ‌نمایی خط قرمز دیوان سالاری (ضوابط دست و پاگیر) بیشتر می‌شود.

فرهنگ کلی راهبری

اگر رهبران سیاسی و دیوان سالاران عالی مقام به عنوان الگوها یا اسوه‌های ثروت‌اندوزی یا هنجارشکن و ضداخلاق عمومی شناخته شوند، مقامات سطح پایین‌تر و اعضای جامعه نیز ممکن است از آنان پیروی کنند. به این ترتیب، حتی در صورت وجود قوانین رسمی به منظور پشتیبانی از حاکمیت واضح و روشن، رشوه‌خواری و فساد به یک هنجار تبدیل می‌شود. به خاطر نقش عمده‌ی دولت در بیشتر اقتصادهای در حال توسعه، فرصت‌های فساد، اغلب بی‌شمار است.

مالیات

نظام و قوانین مالیاتی روشن و شفاف که اجرای آن نیازمند گفتگو و چانه‌زنی مالیات‌دهندگان با ارزیابان مالیاتی نباشد، به فساد کمتری می‌انجامد. ولی چنانچه قوانین و مقررات مالیاتی پیچیده و پراکنده باشد و آن‌ها را به سختی بتوان تفسیر کرد، مالیات‌دهندگان و ارزیابان به گونه‌ای باهم به چانه‌زنی می‌پردازند و در بسیاری موارد مالیات‌دهندگان در سایه رشوه‌دهی مالیات کمتری می‌پردازند یا یکسره از زیر بار آن‌ها شانه خالی می‌کنند. این وضع هنگامی که سطح درآمد ارزیابان مالیاتی پایین باشد بیشتر پیش می‌آید (تانزی، ۱۹۹۸).

معرفی مدل تحقیق و نتایج اقتصاد سنجی

اغلب مطالعات تجربی برجسته در بررسی تاثیر فساد بر رشد اقتصادی، مانند مارو (۱۹۹۵)، ناک و کیفر^{۴۲} (۱۹۹۵) و لی و همکاران^{۴۳} (۲۰۰۰) از رگرسیون‌های بین کشوری استفاده نموده‌اند که در آن متوسط نرخ رشد اقتصادی در خلال دوره زمانی مورد بررسی متغیر وابسته بوده و در کنار شاخص فساد که یکی از عوامل غیراقتصادی اثرگذار بر رشد اقتصادی است، مجموعه‌ای از متغیرهای کنترل مانند سطح درآمد سرانه اولیه، موجودی سرمایه، نرخ رشد جمعیت، نیروی کار، نرخ

Knack and Keefer^{۴۲}

Li, Lixin and Heng^{۴۳}

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

ثبت نام در مدارس متوسطه و نسبت سرمایه گذاری به تولید ناخالص داخلی به عنوان متغیرهای توضیحی لحاظ شده است. به این اعتبار ما نیز از چارچوب اقتصاد سنجی مشابه با مطالعات تجربی فوق، برای بررسی فرضیه تحقیق و ماهیت اثرگذاری پدیده فساد بر رشد اقتصادی استفاده خواهیم کرد. به منظور آزمون فرضیه تحقیق مدل زیر برآورد می گردد.

$$Y_t = \beta_0 + \beta_1 K + \beta_2 L + \beta_3 COR_t + \varepsilon_t$$

در رابطه فوق GDP به عنوان متغیر وابسته نشان دهنده تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ می باشد. متغیرهای توضیحی موجود در مدل عبارتند از: K موجودی سرمایه، L نیروی کار، COR شاخص فساد که در اینجا از داده های مربوط به فساد، ارتشاء و جعل موجود در سالنامه های آماری بهره گرفته ایم و سایر داده های مورد استفاده در مدل از پایگاه اطلاعاتی بانک مرکزی اتخاذ شده است. ε جزء اخلاص و t نشان دهنده زمان می باشد.

بررسی مانایی متغیرها

به کارگیری روش های سنتی و معمول اقتصاد سنجی در برآورد ضرایب الگو با استفاده از داده های سری زمانی بر این فرض استوار است که متغیرهای الگو مانا هستند. به طور کلی یک متغیر سری زمانی وقتی مانا است که میانگین، واریانس و ضریب خود همبستگی آن در طول زمان ثابت باقی بماند یا به تعبیر دیگر به زمان بستگی نداشته باشد. در صورتی که از متغیرهای فاقد این ویژگی در مدل های اقتصاد سنجی استفاده شود، چه بسا به رغم نبود رابطه معنادار ضریب تعیین مدل بسیار بالا باشد و محقق را به استنباط غلطی برساند. مضاف بر آنکه آماره های تفسیر نتایج از اعتبار کافی برخوردار نخواهند بود و برخلاف واقع با افزایش تعداد داده ها معنادارتر جلوه می کنند. بنابراین، در این مقاله نیز باید مطمئن شویم که متغیرهای مدل مورد برآورد از خصوصیت مانایی برخوردارند تا بتوانیم به صحت نتایج اعتماد کنیم. نتایج حاصل از آزمون مانایی با استفاده از آزمون دیکی فولر تعمیم یافته در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول شماره (۱): نتایج حاصل از مانایی با استفاده از آزمون دیکی فولر تعمیم یافته

با یک بار تفاضل - گیری		در سطح		متغیر
احتمال	آماره t	احتمال	آماره t	
۰/۰۹۵۷	-۲/۶۴۳۷	۰/۸۴۵۴	-۰/۶۴۷۴	تولید ناخالص داخلی
۰/۰۰۰۰	-۶/۶۹۸۵	۰/۰۰۰۱	-۵/۴۷۵۱	موجودی سرمایه
۰/۰۰۰۰	-۹/۴۱۲۳	۰/۰۰۰۲	-۵/۲۰۸۵	نیروی کار
۰/۰۰۲۷	-۴/۱۸۹۸	۰/۵۳۰۷	-۱/۴۷۹۱	شاخص فساد

منبع: یافته های محققین

همایش ملی اقتصاد معاومتی "جالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

نتایج نشان دهنده ایستایی متغیرها در سطح صفر و یک می باشد. حال با توجه به نا ایستایی داده ها، استفاده از روش سنتی OLS مقدور نیست. بنابراین، از روش خود توضیح برداری با وقفه های گسترده استفاده می شود. در این روش توجه به درجه همگرایی متغیرها اهمیتی ندارد. هم چنین، با تعیین وقفه های مناسب برای متغیرها، مدل مناسب و منحصر به فردی بدون پیش داوری و استفاده از نظریه های اقتصاد انتخاب می شود.

برآورد مدل با استفاده از روش خود توضیح برداری

نرم افزار Microfit.5 مدل (۱،۰،۱،۰) را مطابق معیار شوارتز- بیزین برای وقفه ی یک به عنوان بهترین مدل برآوردی انتخاب می کند که نتیجه ی مدل برآورد شده مطابق جدول شماره ۲ است.

جدول شماره (۲): نتایج حاصل از برآورد ضرایب کوتاه مدت (۸۹-۱۳۵۹)

متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره	معنی داری
GDP(-۱)	۰/۵۲	۰/۱۲	۴/۱۲	۰/۰۰۰
L	۵/۲۲	۱/۲۲	۴/۲۶	۰/۰۰۰
K	۴۴۲/۰۶	۹۵/۴۷	۴/۶۳	۰/۰۰۰
COR	-۰/۰۸۰	۰/۰۳۷	-۲/۱۱	۰/۰۴۴
DW=۱/۹۴		F(۳،۲۶)=۱۲۰۱/۹ (۰/۰۰۰)		R ^۲ =۰/۹۹

منبع: یافته های محققین با استفاده از نرم افزار Microfit.5

قبل از تخمین ضرایب بلندمدت براساس روش ARDL بایستی وجود رابطه ی بلندمدت به اثبات برسد. آماره ای که می توان با استفاده از آن همجمعی بین متغیرها را بررسی کرد، آماره ی t است که به وسیله ی بنرجی، دولادو و مستر (۱۹۹۸) ارائه شده است. در آزمون همگرایی بلندمدت بین متغیرها، فرضیه ی صفر بیانگر عدم وجود رابطه ی هم انباشتگی یا رابطه ی بلندمدت است، چون شرط آنکه رابطه ی پویایی کوتاه مدت به سمت تعادل بلندمدت گرایش یابد، آن است که مجموع ضرایب کمتر از یک باشد. چنانچه مجموع ضرایب باوقفه ی متغیر وابسته کوچکتر از یک باشد، $(\sum_{i=1}^p \alpha_i < 1)$ الگوی کوتاه مدت به الگوی تعادلی بلندمدت گرایش خواهد داشت. با توجه به اینکه براساس معیار شوارتز- بیزین تعداد وقفه های بهینه متغیر وابسته برابر یک است، بنابراین فرض صفر در برابر فرض مقابل به صورت زیر تعریف می شود:

$$H_0 = \alpha_i - 1 \geq 0$$

$$H_1 = \alpha_i - 1 \leq 0$$

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

کمیت آماری t مورد نیاز برای برآورد آزمون فوق، بدین ترتیب محاسبه می شود که عدد یک از مجموع ضرایب با وقفه -
ی متغیر وابسته کم شده و بر مجموع انحراف معیار ضرایب یاد شده تقسیم می شود. اگر قدرمطلق t بدست آمده از
قدرمطلق مقادیر بحرانی ارائه شده توسط بنرجی، دولادو و مستر بزرگتر باشد، فرضیه صفر را رد کرده و وجود یک رابطه -
ی بلندمدت پذیرفته می شود و در غیر اینصورت فرضیه ی یک پذیرفته می شود (تشکینی، ۱۳۸۴).

$$t = \frac{\sum_{i=1}^p \hat{\alpha}_i - 1}{\sum_{i=1}^p S_{\hat{\alpha}_i}}$$

مقدار آماره t در این مدل ۳/۷۰- می باشد که با توجه به آماره ی ارائه شده توسط بنرجی، دولادو و مستر در سطح اطمینان
۹۸٪ فرضیه صفر رد شده و در نتیجه رابطه ی بلندمدت بین متغیرهای مدل وجود دارد. جدول شماره ۳ رابطه ی بلندمدت
برآورد شده را نشان می دهد.

جدول شماره (۳): نتایج حاصل از برآورد ضرایب بلندمدت (۸۹-۱۳۵۹)

متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره	معنی داری
L	۱۱/۰۳	۲/۳۶	۴/۶۷	۰/۰۰۰
K	۱۱۷/۰۶	۳۵/۷۴	۳/۲۷	۰/۰۳
COR	-۰/۰۸۰	۰/۰۳۷	-۲/۱۱	۰/۰۴۴

منبع: یافته های محققین با استفاده از نرم افزار Microfit.۵

همانگونه که از ضرایب معنی داری در جدول بلندمدت مشخص است، تمامی متغیرها در سطح ۹۵ درصد اطمینان معنی دار
بوده و علامت آنها نیز موافق تئوری های اقتصادی می باشد. با توجه به نتایج ارائه شده می توان به اهمیت شاخص فساد و
تأثیر منفی این شاخص بر سطح تولید ناخالص داخلی پی برد. این متغیر تأثیر منفی و قابل ملاحظه ای بر سطح تولید کشور
در بازه ی زمانی مورد مطالعه داشته است که این نکته توجه هرچه بیشتر مسئولین و سیاست گذاران را در جهت مقابله با این
پدیده در جامعه می طلبد. همانگونه که انتظار می رفت، متغیرهای نیروی کار و موجودی سرمایه بر سطح تولید ناخالص
داخلی کشور تأثیر مثبت و معنادار دارند.

الگوی تصحیح خطا یک مکانیسم بازخور تلقی شده که مطابق آن، متغیر وابسته نسبت به عدم تعادل، تعدیل می شود. در
واقع مکانیسم بازخور بیان شده، دستیابی به رابطه ی تعادلی بلندمدت را تضمین می کند. مطابق قضیه ی گرنجر، وجود یک
رابطه ی تعادلی بلندمدت میان مجموعه ای از متغیرها مستلزم یک الگوی تصحیح خطای کوتاه مدت است. به منظور تعیین
اینکه با چه سرعتی عدم تعادل های کوتاه مدت، به سمت بلندمدت تعدیل می شوند، از مدل تصحیح خطا استفاده می شود.

همایش ملی اقتصاد معاومتی "حاشما، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

آنچه که در معادله ی ECM مورد توجه و اهمیت اساسی است، ضریب $ecm(-1)$ است که سرعت تعدیل فرآیند عدم تعادل را نشان می دهد. جدول شماره ۴ نتایج حاصل از برآورد مدل تصحیح خطا را نشان می دهد.

جدول شماره (۴): نتایج حاصل از برآورد مدل تصحیح خطا (۸۹-۱۳۵۹)

متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره	معنی داری
dL	۵/۲۲	۱/۲۲	۴/۲۶	۰/۰۰۰
dK	۴۴۲/۰۶	۹۵/۴۷	۴/۶۳	۰/۰۰۰
dCOR	-۰/۰۸۰	۰/۰۳۷	-۲/۱۱	۰/۰۴۴
$ecm(-1)$	-۰/۴۷	۰/۱۲	-۳/۷۰	۰/۰۰۱
$R^2=۰/۶۲$		$F(۳,۲۶)= ۱۳/۹۶$ (۰/۰۰۰)		$DW=۱/۹۴$

منبع: یافته های محققین با استفاده از نرم افزار Microfit.۵

همانطور که از نتایج ارائه شده در جدول شماره ۴ مشخص می شود، سرعت تعدیل فرآیند عدم تعادل یا همان ضریب ecm برابر $-۰/۴۷$ است که نشان می دهد در هر دوره $۰/۴۷$ از عدم تعادل های تولید ناخالص داخلی برطرف می شود.

راهکارهای مبارزه با فساد

فساد اداری در هر کشوری وجود دارد و در واقع در هر جایی که ردپایی از تفویض اختیار دیده می شود، می توان سراغ آن را گرفت. فساد، محصول فرعی مداخله دولت در اقتصاد است و متعاقب مداخله آن در اقتصاد به بهانه برطرف کردن و اصلاح موارد شکست بازار به وجود می آید. براین اساس حتی اگر حجم بخش عمومی نیز کوچک شود باز هم فساد خواهد بود. اما از بزرگی آن کاسته می شود. بنابراین آنچه اهمیت و ضرورت دارد، نحوه کنترل فساد اداری و در واقع گزینش راهبرد مؤثر برای مبارزه با آن است (جین^{۴۴}، ۲۰۰۱). موفق نبودن مبارزات فساد مالی تا حدودی از آگاهی محدود نسبت به علل، آثار و روش های مبارزه با فساد مالی و ریشه دار بودن این معضل در گذشته طولانی برخی کشورها ناشی می شود. در طول چند سال اخیر، برنامه های ضد فساد در ایران عمدتاً بر اصلاح مدیریت دولتی و مدیریت امور مالی عمومی متمرکز بوده اند، اما این برنامه ها چندان مؤثر واقع نشده اند و به نظر اندیشمندان و حتی عامه مردم، فساد اداری در ایران بیش از پیش افزایش یافته است (دانایی فرد، ۱۳۷۸). بنابراین تلاش و اراده ملی در جهت مبارزه با فساد می تواند نقش قابل ملاحظه ای را در افزایش رشد اقتصادی ایفا نماید. در زیر به نمونه ای از راهکارهای کاهش فساد اشاره می شود.

دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها"

افزایش نظارت بر کارگزاران دولتی متصدی ارائه خدمات و نظارت بر ثروت، مصرف و سطح زندگی کارمندان دولت در بخش‌های اداری و اقتصادی

شفاف‌سازی فرآیندهای اداری از طریق حذف تبصره‌های ذیل قوانین که عموماً امکان استخراج برداشت‌های متفاوت از قانون را برای کارگزاران فراهم می‌سازد. همچنین، درج آشکار قوانین فاقد تبصره‌های زاید در جرایم و رسانه‌های عمومی و پایگاه‌های اینترنتی مربوط به سازمان‌های دولتی به عنوان میثاق تغییرناپذیر مردم و دولت.

کم کردن مراحل کار و تسریع در پاسخگویی و ایجاد اصلاحات در ساختار نظام‌ها و خدمت به مردم، تقویت فرهنگ مشارکت‌جویی و مشارکت‌پذیری در دستگاه‌های اداری، افزایش پاسخ‌گویی دستگاه‌ها در مقابل مردم و تقویت فرهنگ سازمانی که می‌تواند مرجعی برای احساس هویت کارکنان باشد و کاهش تعامل مستقیم و رودرروی خدمت‌گیرندگان و خدمت‌کنندگان (از جمله اینکه از عوامل مهم رشوه در ارتباط مستقیم ارباب رجوع با کارمندان می‌دانند) و... دانست (سایت سازمان بازرسی کشور، ۱۳۸۶).

اصلاح ساختار نظام اداری و اقتصادی

مقررات‌زدایی و خصوصی‌سازی

جلوگیری از فساد استخدامی

ایجاد نهادهای مستقل و دایمی برای مبارزه با فساد اداری و اقتصادی

حساب‌کشی و پاسخگویی در بخش عمومی بخصوص شرکت‌های وابسته به دولت

سیاست‌زدایی از نظام اداری و انتخاب مدیران براساس شایستگی و اصلاح قوانین، و ایجاد سازمان‌های نظارتی دقیق و بی‌طرف و مبارزه‌کننده با فساد و اعمال مجازات‌های قانونی برای مرتکبان فساد.

راهکارهای تحقق اقتصاد مقاومتی

علاوه بر نقش فساد در تاثیرگذاری بر رشد اقتصادی و پیرو آن تحکیم اقتصاد مقاومتی، که این مقوله بر کسی پوشیده نیست، موارد دیگری نیز بر تحقق و پیشبرد اقتصاد مقاومتی تاثیر گذارند که در زیر به پاره‌ای از این موارد پرداخته می‌شود.

مردمی کردن اقتصاد

یکی از سیاست‌ها در جهت تحقق اقتصاد مقاومتی، مردمی کردن اقتصاد است. مردمی کردن اقتصاد به معنای مشارکت مردم در اقتصاد نیست. بلکه به معنای تکیه به مردم در فعالیت‌های اقتصادی و به معنای آن است که مردم نقش اصلی را در فعالیت‌های اقتصادی داشته باشند. این امر باعث می‌شود که از تمام استعدادها و ظرفیت‌های مردم در جهت تولید ثروت و دستیابی به قدرت، استقلال و امنیت اقتصادی استفاده شود. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرمایند:

"اینکه ما اقتصاد مقاومتی را مطرح کردیم خب خود اقتصاد مقاومتی شرایطی دارد، ارکانی دارد، یکی از بخش‌های همین تکیه به مردم است، همین سیاست‌های اصل ۴۴ با تاکید، اهتمام، دقت و وسواس هرچه بیشتر باید دنبال شود. این جزو کارهای اساسی شماست. در بعضی از موارد من از خود مسئولین کشور می‌شنوم که بخش خصوصی به علت کم توانی‌اش جلو نمی‌آید. خب باید فکری بکنید برای اینکه به بخش خصوصی توان بخشی بشود حالا از راه بانک‌هاست، از راه قوانین

دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

هبایش ملی اقتصاد مقاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها"

لازم و مقررات لازم است از هر راهی که لازم است کاری کنید که بخش خصوصی بخش مردمی فعال شود" (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار رئیس جمهوری و اعضای هیئت دولت، ۱۳۹۱/۶/۲).

تقویت اقتصاد دانش بنیان

اقتصاد دانش بنیان اقتصادی است که براساس تولید، توزیع و کاربرد دانش و اطلاعات شکل گرفته و سرمایه گذاری در دانش و صنایع دانش پایه مورد توجه قرار می گیرد. کمیته اقتصادی اقتصاد دانش بنیان اقتصادی است که در آن تولید، توزیع و کاربرد دانش، عامل و محرک رشد اقتصادی، تولید ثروت و اشتغال در تمام صنایع است (معمارنژاد، ۱۳۸۴).

"به نظر من یکی از بخش های مهمی که می تواند این اقتصاد مقاومتی را پایدار کند همین کار شماسست، همین شرکت های دانش بنیان است. این یکی از بهترین مظاهر و یکی از موثرترین مولفه های اقتصاد مقاومتی است این را باید دنبال کرد" (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت های دانش بنیان، ۱۳۹۱/۵/۸).

مدیریت مصرف

مدیریت تغییر الگوی مصرف جامعه در جهت حذف اسراف و تبذیر و افزایش مصرف کالاهای داخلی از سیاست های ضروری در جهت استقلال اقتصادی است.

"مسئله مدیریت مصرف یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی است، یعنی مصرف متعادل و پرهیز از اسراف و تبذیر. هم دستگاه های دولتی، هم دستگاه های غیردولتی، هم آحاد مردم و خانواده ها باید به این مسئله توجه کنند که این واقعا جهاد است. امروز پرهیز از اسراف و ملاحظه تعادل در مصرف بلاشک در برابر دشمن حرکت جهادی است. انسان می تواند ادعا کند که این اجر جهاد فی سبیل الله را دارد. یک بعد دیگر این مسئله تعادل در مصرف و مدیریت مصرف این است که ما از تولید داخلی استفاده کنیم. این را تمام دستگاه های دولتی توجه داشته باشند. دستگاه های حاکمیتی مربوط به قوای سه گانه سعی کنند هیچ تولید غیرایرانی را مصرف نکنند همت را بر این بگمارند" (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام، ۱۳۹۱/۵/۳).

حمایت از کارآفرینان و سرمایه گذاران و تولید ملی

استقلال اقتصادی وقتی حاصل می شود که تولید ملی دو ویژگی داشته باشد:

به صورت مستقیم یا غیرمستقیم پاسخ گوی نیازهای مردم و کشور باشد. محصول هایی تولید شود که در وضعیت امروز دنیا قابل رقابت در بازارهای خارجی و قابل مبادله با محصولات مورد نیاز کشور باشد.

با کار و سرمایه ایرانی تولید شود. زیرا در غیر این صورت بدترین شکل وابستگی یعنی وابستگی در تامین عوامل تولید رخ خواهد داد.

دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها"

براین اساس یکی از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی باید حمایت از کار، سرمایه و تولید ملی باشد. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرمایند:

"ما تا به کار ایرانی و سرمایه ایرانی احترام نگذاریم، تولید ملی شکل نمی‌گیرد و اگر تولید ملی شکل نگیرد، استقلال اقتصادی این کشور تحقق پیدا نمی‌کند" (بیانات رهبر معظم انقلاب در اجتماع کارگران در کارخانجات تولیدی داروپخش، ۱۳۹۱/۲/۱۰).

نتیجه‌گیری

در جمهوری اسلامی ایران ایده اقتصاد مقاومتی ابتدا از جانب رهبر معظم انقلاب مطرح شد. از نظر ایشان، دشمن در موضوع تهدید اقتصادی به دنبال جدا کردن مردم از نظام اسلامی است. با دقت در بیانات مقام معظم رهبری مؤلفه‌ها و محورهای اقتصاد مقاومتی قابل استخراج است. می‌توان الگوی اقتصاد مقاومتی ایران را با سه مؤلفه اساسی شامل رشد اقتصادی، عدالت اقتصادی و ثبات اقتصادی پیشنهاد کرد. در این میان به دلیل نقش برجسته رشد اقتصادی در تحقق اقتصاد مقاومتی، این مهم در ادبیات اقتصاد مقاومتی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. رشد اقتصادی به عنوان یکی از الزامات اقتصاد مقاومتی تابع عوامل متفاوتی می‌باشد. در این میان فساد اقتصادی نسبت به سایرین از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. به گونه‌ای که پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، اصلاح نظام اداری همواره به عنوان یک اصل و ضرورت غیرقابل انکار مورد بحث و تاکید بوده و در نهایت منجر به صدور فرمان تاریخی مقام معظم رهبری برای مبارزه با فساد اداری و اقتصادی گردید.

وجود فساد باعث هدایت نامناسب استعدادهای جامعه می‌گردد. در شرایطی که فساد در جامعه شایع شود، افراد جامعه خصوصاً نیروهای انسانی با استعداد به جای استفاده از خلاقیت و نوآوری خود، سعی می‌کنند که از رهگذر پرداخت رشوه و توافق با مقامات دولتی اقدام به کسب یک رانت قانونی یا مجوز دولتی نمایند. حال آنکه این افراد به طور بالقوه می‌توانستند ظرفیت جامعه را از لحاظ پیشرفت‌های فنی ارتقا دهند (مورفی و همکاران، ۱۹۹۱). بنابراین وجود فساد جامعه را از پتانسیل‌های واقعی خود محروم نموده و به رشد اقتصادی زیان می‌رساند. در این پژوهش با به کارگیری داده‌های اقتصاد ایران در بازه زمانی ۱۳۸۹-۱۳۵۹ اثر فساد بر رشد اقتصادی مورد سنجش قرار گرفته است. نتایج این مطالعه با استفاده از روش ARDL نشان از آن دارد که این متغیر تأثیر منفی و قابل ملاحظه‌ای بر سطح تولید کشور در بازه‌ی زمانی مورد مطالعه داشته است که این نکته توجه هرچه بیشتر مسئولین و سیاست‌گذاران را در جهت مقابله با این پدیده در جامعه می‌طلبد. همچنین؛ سیاست‌گذاران اقتصادی با اعمال سیاست‌های مناسب به کاهش فساد اداری مبادرت ورزیده و از این طریق موجبات کنترل نرخ تورم را فراهم نمایند.

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

منابع

- تشکینی، احمد. (۱۳۸۴). اقتصاد سنجی کاربردی به کمک microfit. موسسه فرهنگی هنری دیباگران، تهران.
- دانایی فرد، حسن. (۱۳۷۸). چالش‌های مدیریت دولتی در ایران. انتشارات سمت، تهران.
- سامتی، مرتضی، عمادزاده، مصطفی و شهرام، رئیسی دهکردی. (۱۳۹۱). شبیه‌سازی تاثیر فساد بر رشد اقتصاد ایران. فصلنامه اقتصاد مقداری، شماره ۲، دوره ۹، صص ۴۹-۶۹.
- صباحی، احمد و سعید، ملک الساداتی. (۱۳۸۸). اثر کنترل فساد مالی بر رشد اقتصادی. فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۵۳، صص ۱۵۸-۱۳۱.
- علیزاده ثانی، محسن و علی اصغر، فانی. (۱۳۸۶). تاثیر فساد اداری بر توسعه انسانی جوامع. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، شماره‌های ۱ و ۲، سال دوم، صص ۱۷-۲۴.
- فاضلی، محمد. (۱۳۸۸). مقدمه‌ای بر سنجش فساد. انتشارات مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران.
- محمودی، وحید. (۱۳۸۲). فساد اقتصادی و توسعه. اطلاعات سیاسی-اقتصادی، شماره ۱۸۹ و ۱۹۰، صص ۲۳۶-۲۴۵.
- محنت‌فر، یوسف. (۱۳۸۷). فساد اقتصادی و چگونگی مبارزه با آن در فرآیند توسعه اقتصادی. همایش اقتصاد اسلامی و توسعه.
- معمارنژاد، عباس. (۱۳۸۴). اقتصاد دانش بنیان: الزامات، نماگرها، موقعیت ایران، چالش‌ها و راهکارها. فصلنامه اقتصاد و تجارت نوین، شماره ۱.
- میرمعزی، حسن. (۱۳۹۱). اقتصاد مقاومتی و ملزومات آن با تاکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری. اقتصاد اسلامی، شماره ۴۷، صص ۴۹-۷۶.
- Ades, A. and Di Tella, R. (۱۹۹۶). "The causes and consequences of corruption: A review of recent empirical contributions", *IDS Bulletin*, ۲۷(۲), ۶-۱۱.
- Banerjee, A., Dolado, J., and Mestre, R. (۱۹۹۸). "Error-correction mechanism tests for cointegration in a single-equation framework", *Journal of Time Series Analysis*, ۱۹(۳), ۲۶۷-۲۸۳.
- Jain, A. (۲۰۰۱). "Corruption: A review", *Journal of Economic Surveys*, ۱۵(۱).
- Knack, S., and Keefer, P. (۱۹۹۵). "Institutions and economic performance: Cross-country tests using alternative institutional measures", *Economics and Politics*, ۷(۳), ۲۰۷-۲۲۷.
- Li, H., Lixin, X., and Heng, Z. (۲۰۰۰). "Corruption, income distribution and growth", *Economic and Politics*, ۱۲(۲).

دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴
همایش ملی اقتصاد معاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها"

- Mauro, P. (۱۹۹۵). "Corruption and growth", Quarterly Journal of Economics, ۱۱۰(۳), ۶۸۱-۷۱۲.
- Murphy, K.M., Shleifer, A., Vishny, R.W. (۱۹۹۱). "The allocation of talent: Implications for growth",. The Quarterly Journal of Economics, ۱۰۶(۲): ۵۰۳-۵۳۰.
- Myrdal, G. (۱۹۸۹). "Corruption: Its causes and effects", Political corruption, A handbook. Transaction Publishers, ۹۵۳-۹۶۲.
- Swaleheen, M. (۲۰۱۱). "Economic growth with endogenous corruption: An empirical study", Public Choice, ۱۴۶, ۲۳-۴۱.
- Tanzi, V. (۱۹۹۸). "Corruption around the world", IMF Staff Papers, ۴۵(۴).
- Tanzi, V., and Davoodi, H.R. (۱۹۹۷). "Corruption, public investment and growth", IMF Working Paper, WP/۹۷/۱۳۹.
- Tanzi, V., and Davoodi, H.R. (۲۰۰۰). "Corruption, growth and public finances", IMF Working Paper. No. ۰۰/۱۸۲.